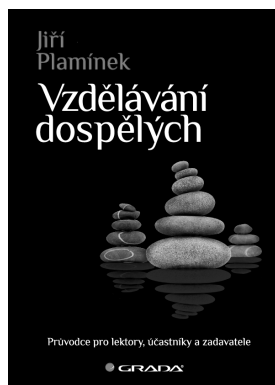

Vzdělávání dospělých

JIŘÍ PLAMÍNEK

Plamínek, J. (2010). Vzdělávání dospělých. Praha: Grada Publishing, a. s. První vydání, 320 stran, ISBN: 978-80-247-3235-0.

Doporučená maloobchodní cena 490 Kč.

Autor knihy je zasvěcené obci čtenářů velmi dobře znám. Aktivně publikovat začal již v 90. letech minulého století. V posledních osmi letech vydal více než deset knih (některé z nich i v obnovených a doplněných vydáních) – všechny na „měkká“ témata z oblasti vzdělávání a profesního rozvoje dospělých, jako je motivace, řešení konfliktů, vyjednávání, vedení porad, vedení týmů a další.

Vystudoval přírodní vědy na Univerzitě Karlově v Praze, pracoval mimo jiné i jako manažer a v posledních letech se kromě publikační činnosti intenzivně věnuje činnosti lektorské.

Recenzovaná monografie, která je tematicky zaměřena na vzdělávání dospělých, je jeho prozatím posledním autorským počinem. A je třeba říci, že prozatím nekomplexnějším, a to nejen v bibliografii samotného autora. Vždyť v České republice zatím kniha tohoto rozsahu a širě záběru vydána nebyla. Kniha „Efektivní metody vzdělávání dospělých“ /Malach, J. (2003). *Efektivní metody vzdělávání dospělých*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity/ řeší pouze didakticko-metodickou část problematiky vzdělávání dospělých, „Profesní vzdělávání“ /Palán, Z. (2002). *Profesní vzdělávání*. Praha: Katedra andragogiky a personálního řízení Univerzity Karlovy/ se sice věnuje profesnímu vzdělávání, ale není tak rozsáhlá. Nejbližší je knize Jiřího Plamínka zřejmě publikace „Jak vzdělávat dospělé“ /Barták, J. (2008). *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Nakladatelství Alfa, která se kromě didaktického pohledu stručně zabývá také obsahem vzdělávání dospělých a osobností lektora.

V tomto směru jde Jiří Plamínek dále a předkládá dílo, které mapuje většinu aspektů vzdělávání dospělých a proporcionálně vyváženě se zabývá jak obsahem, tak i formou (didaktika) vzdělávání. Podstatnou část své knihy však věnuje také lidskému prvku vzdělávacího procesu, který zahrnuje osobnost lektora, ale také i účastníků či zadavatelů.

Vždyť již na obálce knihy je psáno, že je určena jak lektorům, tak i zadavatelům nebo účastníkům vzdělávacích programů, a tím zabraňuje jakýmkoliv dohadům na téma, pro koho byla napsána.

Kniha je členěna do čtyř kapitol, které, jak již bylo konstatováno, postupně vyváženě pokrývají celou problematiku od učení a vzdělávání dospělých jako odborné kategorie přes volbu témat (tedy obsahu vzdělávacích programů) a volbu metod (didakticko-metodická část) až po lidské aspekty vzdělávacího procesu.

V první kapitole je pojednáno o rozdílech mezi učením a vzděláváním i formách vzdělávání (školní, mimoškolní). Velmi přínosnou částí této kapitoly je její část zabývající se stavem profesního vzdělávání a nastiňující trendy v této oblasti i možnosti jejich ovlivňování (podkapitoly 1.4.2. až 1.4.4.) – zejména změny v oblasti postojů a hodnot všech zúčastněných subjektů, protože jen ten, kdo bude tyto trendy správně chápat a přizpůsobovat se jim, může ze vzdělávacího procesu vytěžit maximum.

Druhá kapitola je věnována obsahové části vzdělávacích programů pro dospělé. Co vše je třeba brát v tomto kontextu v úvahu, ukazuje přehledně část nazvaná Mapy souvislostí (podkapitola 2.1.2.). Moderní přístup k analýze výchozí situace v oblasti profesního vzdělávání pak popisuje část Balanced Scorecard (podkapitola 2.1.3.). Použití této moderní metody může zadavatele systematicky dovést k přesné definici vzdělávacích potřeb, což je pro další vzdělávací proces klíčové. Dále se kapitola zabývá podrobně cílovými skupinami vzdělávacích programů se zdůrazněním toho, že si je vždy nutné uvědomit, co vlastně je třeba dalším vzděláváním ovlivnit – jinými slovy, zda to jsou vlastnosti, postoje nebo schopnosti, což do značné míry určuje volbu metod, které budou později v praxi použity.

Metodám je zasvěcena třetí kapitola knihy. Ta je dle mého názoru nejsilnější, protože téměř na každé stránce je

Došlo do redakce: 5 / KVĚTEN / 2010

Přijato k tisku: 12 / KVĚTEN / 2010

Korespondenční adresa: Ing. Zuzana Hekelová / zuzana.hekelova@edcprague.eu / Executive Development Center Prague, Žerotínova 32, 130 00 Praha 3

jasně vidět autorova osobní dlouholetá praktická zkušenost v oblasti vzdělávacích programů různých typů. Tato část knihy podrobně mapuje všechny možné formy vzdělávání, které lze v rámci vzdělávacích programů použít – od klasických prezentací přes skupinové diskuse až po řešení modelových i reálných situací. V podkapitole 3.2. je pak důležitá část věnována dynamice tréninku a tréninkovým stylům. To je velice důležité, protože pokud lektor dostatečně nevnímá atmosféru ve skupině, kterou školí, může se jeho úsilí minout s cílem. Po standardní části zaměřené na průběh kurzu následuje v podkapitole 3.3.4. další didakticky klíčové téma – závěr kurzu. Bez dostatečného shrnutí, závěrečné diskuse a plánu osobního rozvoje účastníků může dojít k tomu, že účastníci budou získané znalosti nebo dovednosti v praxi aplikovat jen částečně nebo chybně, v tom nejhorsším případě pak vůbec.

V poslední, čtvrté kapitole knihy dostává prostor lidský faktor vzdělávacího procesu – a to v plné komplexitě. Pozornost se zde totiž dostává nejen lektorům, ale také účastníkům a (a to je velmi přínosné a důležité) zadavatelům. Ti všichni totiž mají v rámci vzdělávacího procesu své názory, zájmy a očekávání. V praxi je třeba toto vše vzít v úvahu, rozumět tomu a adekvátně to převést do praxe. Jedině tak se dá docílit co největší míry shody mezi očekáváním a realitou všech zúčastněných. Do poslední části závěrečné kapitoly promítl autor své celoživotní zkušenosti a se čtenáři se podělil o rady, pokud jde o problémové jedince v kurzech a zvládání obtížných situací, které mohou nastat během vzdělávacích programů.

Pokud kniha kvalitně a systematicky odpovídá na základní „dětské“ otázky – „co“? (obsah kurzů), „jak“? (didaktika) a „kdo“? (lektori, účastníci, zadavatelé), nabízí se ještě jedna otázka, která zůstala nezodpovězena. A to je „kde“? Pro celkové vyznění jakéhokoliv vzdělávacího programu je totiž velmi důležité i místo, kde se program realizuje. Existuje celá řada psaných i nepsaných zákonitostí ohledně toho, jak má vypadat školicí místnost – a to od adekvátní velikosti, rozmístění stolů a židlí, prostoru pro skupinové aktivity a technického i jiného vybavení. Ne všechno může lektor zcela ovlivnit, ale mnoho faktorů jistě ano. A tuto možnost je vždy třeba vyčerpat na maximum, aby se zbytečně nesnížila úroveň kurzu. Okrajově se autor věnuje tomuto tématu na stranách 124/125 v pasáži věnované diskusím v prostředí kurzů.

Lektorovou přípravou na vzdělávací program se autor sice zabývá v podkapitole 3.3.1., je však potřeba zdůraznit, že existuje ještě jedna část přípravy, která zde zmíněna není. A to je komunikace s účastníky před vlastním kurzem, ať už je to formou pozvánek, zkrácených obsahů programu nebo někdy i zadání nebo úkolů, které si mají účastníci připravit předem. To může významně pozitivně ovlivnit postoj účastníků ke kurzu ještě dříve, než vlastní program vůbec začne.

Za podrobnější zmínku by v knize stál i fakt, že mezi moderní metody vzdělávání dospělých začíná stále více a více patřit také e-learning, který může existovat jednak jako samostatná forma distančního vzdělávání, jednak jako součást prezenčních kurzů v tom smyslu, že na ně může navazovat a napomoci tak ukotvení získaných znalostí. Zde v knize je o něm zmínka jenom „letecky“ na straně 261.

Pokud jde o praktické aspekty knihy, je možná zbytečné, že obsah je na dvou místech – a to jako přehledný obsah na začátku knihy a jako podrobný obsah v jejím závěru. Pro snazší orientaci čtenářů a zejména jejich práci s ní by stačil pouze podrobný obsah na jednom místě.

Určitou slabinou knihy je práce s literárními zdroji. Ty se vyskytují na dvou místech – jednak přímo v textu, jednak v závěru knihy. Pokud autor považuje za důležité zdůraznit přímo v textu použitý zdroj, bylo by třeba to udělat úplně (tak na straně 87 pod obrázkem není uveden autor zdrojové publikace, až po pátrání lze zjistit, že se jedná o jiné dílo autora této knihy).

Také by bylo vhodné všechny literární odkazy, i když jsou použity přímo v textu, znovu vyjmenovat v uceleném přehledu v závěru knihy. To se u výše uvedeného odkazu ze strany 87 nestalo.

Kniha Jana Neumana „Dobrodružné hry a cvičení v přírodě“ (nakladatelství Portál) je v knize zmíněna hned několikrát – přímo v textu například na straně 173 a zde má v roce 1998, v souhrnném seznamu v závěru knihy pak má tatáž kniha v roce 2000.

Poněkud zavádějící je i termín Výběr zajímavé literatury použitý na straně 309. I když je kniha z převážné části autorská, většina zde vyjmenovaných knih má jistě povahu literatury zdrojové a pak by se takto měla deklarovat. Optimálním řešením by mohlo být rozdělení seznamu literatury na dva – jeden s literaturou zdrojovou a druhý s další zajímavou nebo doporučenou, která pouze rozšiřuje čtenářům možnost dozvědět se o vybraných tématech něco více v případě jejich zájmu.

Celkově lze říci, že kniha je hodnotná a obsahově inovativní. Jejím největším přínosem je komplexnost zpracování tématu (v této šíři se mu u nás dosud nikdo nevěnoval) a nezpochybnitelná osobní zkušenost autora, která se projevuje nejen „mezi řádky“, ale také v množství příkladů z praxe, kterými je doslova „protkána“. Rovněž množství názorných tabulek, nákrešů a grafů usnadňuje čtenářům orientaci v dané problematice. S knihou by se měl seznámit každý, kdo je v jakékoliv roli součástí procesu vzdělávání dospělých.

Hekelová, Z.
Executive Development Center Prague